

Список використаних джерел

1. Від рук ворога загинули 25 українських службових собак. Укрінформ. 2023. 9 трав. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3708214-vid-ruk-voroga-zaginuli-25-ukrainskih-sluzbovih-sobak.html>.
2. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 27, ст. 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.
3. Про затвердження Вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0982-18>.
4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26, ст. 131.
5. Опендатабот: 178 кримінальних справ про жорстоке поводження з тваринами цього річ. Опендатабот. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/analitics/animals-cruelty>.
6. У Києві місцевому собаці заборонили спускатися до метро під час повітряних тривог. Букви. 2025. 16 верес. URL: <https://bukvy.org/u-kyievi-mistsevomu-sobatsi-zaboronyly-spuskatysya-do-metro-pid-chas-povitryanyh-tryvog>.

Тимчишин Павло Андрійович,

курсант Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Колісник Сергій Анатолійович,

старший викладач кафедри кримінального
права Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ ГЕНОЦИДУ, ВЧИНЕНОГО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ, Й МЕХАНІЗМИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИННИХ ОСІБ

Повномасштабна збройна агресія рф проти України супроводжується масовими злочинами проти цивільного населення, що за своїми ознаками підпадають під поняття геноциду. Убивства мирних жителів, насильницьке переміщення населення, катування, знищення житлових масивів, блокування доступу до води, тепла та медикаментів свідчать про умисну політику знищення українців як національної групи. У межах кримінального провадження такі діяння кваліфікуються відповідно до ст. 442 Кримінального кодексу України

та положень Конвенції ООН 1948 року про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. Поєднання цих норм дозволяє дати чітку юридичну оцінку подіям і визначити механізм притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб.

Відповідно до ст. 442 КК України геноцид – це діяння, вчинене з наміром знищити повністю або частково національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку [1]. До таких дій належать убивства членів групи, заподіяння їм тяжких тілесних або психічних ушкоджень, створення умов, розрахованих на фізичне знищення, перешкоджання народжуваності або насильницька передача неповнолітніх до іншої групи. Об'єктом геноциду є право на існування визначеної групи, а об'єктивна сторона виражається у вчиненні цілеспрямованих дій, що призводять або можуть призвести до її знищення. Суб'єктом цього злочину є будь-яка осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, а суб'єктивна сторона характеризується спеціальним умислом – цілеспрямованим бажанням знищити групу повністю або частково [2, с. 42–43]. Саме наявність спеціального умислу відрізняє геноцид від воєнних злочинів, передбачених ст. 438 КК України, у яких доводиться факт порушення норм міжнародного гуманітарного права, але не мета фізичного знищення групи.

Під час досудового розслідування головним завданням є доведення спеціального умислу. Прямі накази чи документи, що містять інструкції щодо знищення українців, зазвичай відсутні, тому умисел встановлюється шляхом аналізу сукупності ознак. До таких належать масштаб і системність злочинів, вибір цілей без військової необхідності, повторюваність атак у різних регіонах, знищення культурних і релігійних об'єктів, публічні висловлювання представників влади держави-агресора, спрямовані на дегуманізацію українського народу. У кримінальному провадженні ці ознаки підтверджуються свідченнями потерпілих, матеріалами фото- та відеофіксації, документами, перехопленнями переговорів, результатами судово-медичних експертиз і аналітичними висновками міжнародних спостерігачів.

Особливої уваги потребує насильницька передача неповнолітніх громадян України, що відповідає пункту «е» статті II Конвенції 1948 року та охоплюється диспозицією ст. 442 КК України. У кримінальному провадженні фіксуються факти примусового вивезення неповнолітніх на територію держави-агресора, зміни їх громадянства, виховання в середовищі іншої національної групи та перешкоджання поверненню до України. Доказами виступають документи органів влади, реєстри так званих «евакуацій», свідчення неповнолітніх, їхніх родичів та опікунів, результати допитів посадових осіб і матеріали міжнародних гуманітарних організацій. Ці дані дозволяють підтвердити системність дій, спрямованих на асиміляцію українських дітей і знищення їхньої національної ідентичності [3, с. 65–66].

У межах кримінального провадження кожен елемент злочину має бути документально зафіксований і підкріплений доказами, отриманими законним шляхом. До матеріалів долучаються протоколи

огляду місць подій, результати експертних, судово-медичні та трасологічні експертизи, аналіз ДНК, супутникові знімки, електронні повідомлення, аудіо- та відеозаписи, вилучені відповідно до положень КПК України. Для публічних закликів до геноциду, передбачених частиною 2 ст. 442 КК України, використовуються лінгвістичні експертизи, що підтверджують наявність закличного змісту та дегуманізації українців у заявах посадових осіб і медіа-ресурсах держави-агресора.

Під час кваліфікації дій винних осіб важливо відмежовувати геноцид від суміжних складів. Якщо доведено спеціальний намір знищення української національної групи, застосовується ст. 442 КК України, а окремі епізоди масових убивств чи катувань додатково кваліфікуються за ст. 438 КК України як порушення законів та звичаїв війни. Коли спеціальний умисел ще не встановлений, але наявні дані про системні напади на цивільне населення, події кваліфікуються за ст. 438 КК, з подальшим доопрацюванням доказової бази для можливого висунення обвинувачення у геноциді. Публічні заклики до вчинення геноциду або його виправдання є самостійною підставою кримінальної відповідальності [4].

Відповідальність за геноцид настає як для безпосередніх виконавців, так і для організаторів, підбурювачів і пособників, відповідно до ст. 27 КК України. Для командирів і керівників діють положення про відповідальність за віддання злочинного наказу або бездіяльність у разі можливості запобігти злочину. Якщо геноцид організовано або підтримано громадянами України в інтересах держави-агресора, дії додатково охоплюються статтями 111 або 111-2 КК України. Така сукупність дозволяє охопити всі рівні злочинної діяльності – від планування до виконання.

Механізм притягнення до кримінальної відповідальності включає національні та міжнародні інституційні рівні. В Україні діють спеціалізовані підрозділи прокуратури та слідства, що розслідують злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, який проводить розслідування щодо подій, пов'язаних із геноцидом, воєнними злочинами та злочинами проти людяності. Паралельно функціонують спільні слідчі групи з Євроюстом і окремими державами ЄС. Таке поєднання забезпечує обмін доказами, арешт підозрюваних за кордоном та передачу матеріалів до міжнародних судових органів.

Кримінально-правова кваліфікація геноциду в умовах повномасштабної збройної агресії РФ ґрунтується на точному застосуванні ст. 442 КК України, доведенні спеціального умислу, індивідуалізації ролі кожного учасника та належній фіксації доказів. Механізми притягнення до кримінальної відповідальності поєднують можливість національної та міжнародної юрисдикції, забезпечуючи невідворотність покарання для всіх винних осіб, незалежно від їхнього статусу чи місця перебування. Такий підхід гарантує правову

визначеність і відповідність дій українських органів слідства міжнародним стандартам справедливого судочинства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131

2. Боровик А. В., Мазепа Д. Я. Ознаки геноциду в російсько-українській війні XXI ст.: кримінально-правовий аспект // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2024. – № 2. – С. 42–47. – DOI: 10.32999/ksu2307-8049/2024-2-8. – URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/424>.

3. Геноцид в Україні. Юридичний аналіз / ГО «Регіональний центр прав людини»; Інститут з попередження злочину геноциду імені Лемкіна. – Київ, 2023. – 159 с. – URL: https://krymbezpravil.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/Henotsyd_v_Ukraini_YUrydychnyy_analiz_final.

4. Виклики, що постали перед Україною в умовах міжнародного збройного конфлікту: воєнні злочини та злочин геноциду // Часопис «Парламент». – 2023–2024. – Вип. 2. – URL: <https://parlament.org.ua/projects/vyklyky-shho-postaly-pered-ukrayinoyu-v-umovah-mizhnarodnogo-zbrojnogo-konfliktu-voyenni-zlochyny-ta-zlochyn-genocyzdu/>.

Ткачук Юрій Олександрович,

здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ ТА СТУПІНЬ ТЯЖКОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУШЕНЬ: ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ

Загальновідомим є той факт, що тяжкість кримінального правопорушення знаходить свій юридичний вираз у встановленій Кримінальним кодексом України (далі – КК) санкції за вчинене діяння, яка визначає вид і розмір покарання. Отже, якщо санкції КК виражають ступінь тяжкості відповідних видів кримінальних правопорушень, то співвідношення суворості меж санкції і видів покарання, призначених судами за відповідні види кримінальних правопорушень, повинно відображати положення ст. 12 КК.

Як зазначає М.В. В'юник, сьогодні в юридичній літературі фіксується недостатня кількість узагальнюючих розробок щодо оцінки ефективності як окремих видів покарань, так і системи в цілому. Тому потреба цілісного дослідження зі створення концепції оцінки ефективності існуючої в Україні системи покарань, з урахуванням кримінологічного, кримінально-правового та кримінально-виконавчого аспектів її функціонування, є надзвичайно важливою [1, с. 153–154].

Необхідним для впровадження є положення, згідно з яким із урахуванням ступеня тяжкості, обставин кримінального